

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1995 m. vasario mėn. 11 d. / February 11, 1995

Nr. 29(6)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Skėtis, kepurė ir kalendoriai

Negaliu atsidžiaugti lietingu sekmadieniu. Pas mus, Pietų Kalifornijoje, lietus yra retas svečias. Dažnai oro pranešėjai vis šneka ir šneka apie debesų telkinius virš vandenyno. Sako: rytoj li. Ateina rytojus, žvilgteriu pro langą, juokiasi žydras dangus, tikriausiai iš prognostikų. Debesys tik krašteliu mandagiai paglosto Švento Gabrieliaus kalną. Slėnyje – nė lašo.

Bet ši sekmadienį lyja. Lijo ir vakar, ir prieš kelias dienas. Esu patenkintas. Išeinu pasivaikščioti. Noriu visiems parodyti savo lietsargį. Tai turbūt spalvingiausias skėtis Santa Monikoje. Dryžuotas įvairiomis spalvomis: juoda, pilka, mėlyna, bordo, ruda, žalsva, rusva ir panašiai. Eidamas retkarčiais pasuku šios spalvų karuselės kotą. Matau: kiti žmonės daugiausia laiko juodus skėtius, niūriai liūdus. O mano štai linksmas. Prisipažinsiu, prieš kelis metus nupirkau jį kiemo turgelyje, beveik naują – už vieną dolerį.

Negaliu atsidžiaugti ir savo mėlyna kepurė, kurios medžiaga blizga kaip kiniečių šilkas. Tai mano mėgstamiausia kepurė. Ne-nustebkite – nupirkau ją „99 centų“ parduotuvėje. Buvo pati paskutinė. Koks laimikis! Dabar man jos pavydi keli kaimynai ir prašo, jei vėl bus, kad nupirkčiau ir jiems.

Priekyje virš snapelio nebuvo jokio ženklo, nei užrašo. Nūdien gi visų kepurės turi kokią nors ypatingą puošmeną. Toptelėjo įstabi mintis – prisiegti kad ir ženkluką. Pasiknisau stalčiūje, kur guli įvairūs iš lietuvių gauti ženklai. Bet jų smeigtukai prasti. Lūžta. Tad pritvirtinau seniai nenešiotą auksinį liūtą raudona-me dūgne. Kaip gražul! Buvau jį gavęs iš vienos alaus gamyklos prekij. Kaip žymeni man, pagyrusiam jų alaus skonį. Šiandien šio alaus niekur nerandu.

Tai gi herbų papuošiau savo mėlyną kepurę. Mano galvelė atrodo karališkai. Šiandien Paviljono supermarkete, kai pirkau sekmadieninį laikraštį ir pieną, daili žvali kasininkė, išsiūrėjusi į karūnuotą liūtą, paklausė: „Iš kur jūs kilęs?“ Iš karto neat-sakiau. Ji ir vėl klustelėjo. Tada aš

jis paklausiau: „Ar žinote karalią prie Baltijos jūros?“ Atsakė: „Kažką girdėjau apie Baltiją Europoje.“ „Tai aš ir esu iš tos karalystės. Ten liūtų nėra, bet daug kas karališkai maukia alų ir jaučiasi esąs bajorų kilmės.“ Mergina, lyg kažką supratusi ar nesupratusi, nusijuokė.

Nauji metai įsibėgėjo, o aš dar vis neapsisprendžiu, ką turėčiau daryti su aibe seninių kalendorių. Iš kur šitokia kalendorių mada?! Anksčiau, kai buvau jaunu-nis, jų iš nieko negadavau, išskyrus patikimą „Draugo“ sieninį. O dabar, kai norėčiau gyventi be jokio skubanties dienas primenantio objekto, per prieškalėdinius mėnesius kalendoriai plūdo iš visų pusių. Ir visi savaip gražūs, idomūs, apšviečiantys, kas mėnesį su skirtingu vaizdu. Verti pakabinimo.

Ak, jeigu turėčiau didoką, dar tuščiau be paveikslų sieną, tai dėl šventos ramybės pakabinčiau visus. Išeitų gana originalus kolažas. Iš vieno kalendoriaus paveikslų širdį virkdytų didelės šuniukų ir katinėlių akys, iš kito – drėgni snukučiai ar iškišti liežuviai. Iš kitų žmogaus draugų fizionomijos. Iš trečio žvelgtų įvairių žvėrių, paukščių poros, tarsi iš Nojaus laivo langu. Ketvirtame kas mėnesį žydėtų žavin-gos regėtos ir neregėtos gelės, kad ir Afrikos žibuoklės ar barzdoti irisai (vilkdalgiai), ir primintų R.M. Rilke sonetą „Siehe die Blumen, diese dem Irdischen treuen“ (prastai išvertus: Pažvelk į gėles, tokias ištikimas žemei).

Štai penktame kalendoriuje matyti laužo dailininkų nu-lietas akvareles. Iš šešto, dukrelės padovanoto, trykštų aitrūs Van Gogh'o šėdėvrai. Su septinto paveikslais kas mėnesį būčiau New York'e. Aštuntame gėrėčiausi Algimanto Kezio Čikagos geometrine estetika. Devinto spalvotos nuotraukos mane bent iš tolo praturtintų neapsakomu grožiu, plytinčių Kanados „Rocky“ kalnų gam-tovaidžiūse. Kokia vis dėlto tyrai iškilminga yra šiaurietiška erdvė. Kiek ten poezijos.

O dešimtas būtų susimąstymas apie viską – žmones, gyvulius, artimus ir tolimus miestus, jūrą,

Vytautas Mačernis – ieškovas ir ieškomasis

JULIUS KELERAS

Spėjau: turbūt ir Vytautas Mačernis anos lemtingos 1944 m. spalio 7 d. išvakarėse būtų atsisakęs emigruoti, kaip tą padarė Václav Havel 1970-ųjų rugsėjį, vieną dieną prieš jį suimant. Po kalbio, užfiksuoto magnetofono įrašo, metu, vos vienai dienai prieš areštą, jam pranešama, jog daugelis čekų rašytojų rengiasi palikti Čekoslovakiją. Į tai jis atsako, jog „esąs čekų rašytoju – juo ir liksias“. Havel'as taipgi sutiko, kad rašytojas emigrantas negalėtų vystytis taip, kaip tėvy-nėje; pasak Havel'o, pasitrau-kusio Milan Kundera požiūriu-se ir filosofijoje esama kažko, kas „nečekiška“. Be abejonės, egzilis deformuoja tapatybę, versdamas sukurti naujas ir visiškai sveti-mas aplinkybes, tačiau ar ne pa-našiai mes pereiname iš dienos į dieną, virsdami kitais nei buvo-me vakar, prieš savaitę, prieš dešimt metų. Ar visuomet tas taps-mas kitu „aš“ yra natūralus, ne-padiktutuotas staiga pasikeitusių vidinių ar išorinių sąlygų?

Vytauto Mačernio lemtis nenū-vedė į prancūzų, anglų ar ameri-kiečių DP zonas kaip Kazio Bra-dūno, Alfonso Nykos-Nyliūno, Henriko Nagio, tačiau, deja, ir neišsugauto jo Lietuvoje, kaip Eugenijaus Matuzevičiaus, Vinco Mykoliaičio Putino. Jo kelionė tačiau nesibaigė 1944 m. spalio 7 d. įvažiuojant į Žemaičių Kal-variją. Tiksliau, baigėsi žemiško-sios kalvarijos; poetas, kaip turbūt tobuliausias kartos lū-kesčių išpildymas, pats tapo po-etiniu „Žemės“ antologijos, pa-sirodžiusios 1951 metais, sim-boliu. Galima būtų sakyti, jog veržliausi ir gabiausi kartos poetai – Vytauto Mačernio bičiuliai ar geri pažįstami – įtraukė savon „žemininkų“ draugijon jį kaip kelrodį, medumą, gal net kaip Mokytoją. Nežinau, ar tei-singa ir tikslinga vadinti jį „že-mininku“, be jo paties valios; greičiau jau žemininkų kartos, kuriai priklausytų visai nemen-kas būrelis, atstovų. Literatūros proceso klasifikatoriai gal nusta-tyms, įvertins ir aprašys tiksliau. Žymiai avarbiau nebevertoti ste-reotipų, kurie, nei koralų rifai uo-las, apipina klasikų tekstus ir blukina atradimo džiaugsmą. Ką reiškia, tarkim, posakis, kad Mačernis filosofinis arba tragiš-

kas poetas? Ir viena, ir kita tėra patogios, bet visai nieko neat-skleidžiančios klišės arba bent jau labai netikslūs apibūdinimai, kurių, nemoralizuojant ir pirštu negrasant, turėtų vengti profesio-nali, jei tokios dar esama, li-teratūros kritika.

Troškulys, nerimas, kančia – tai vis skirtingi pažinimo instru-mentai, manipuliavimą kuriais galima stebėti jau nuo pat pirmų-jų, ankstyvųjų Vytauto Mačernio tekstų, kuriuose jau siekiama iš-kelti sau egzistencijos esmės problemą. Antra vertus, atrodo, neretai pasitenkinama vien tokia problemos formuluoje – „Ir klau-siu vis savęs: kas tu, kas tu?“ (Knygnešys, 1989 Nr. 9, pp. 20-22), nemėginant jos spręsti ar kitaip einant originalesne jos in-terpretavimo linkme. Ypač tas pasakytina apie tekstus, parašy-tus 1937-1940 metais, demonst-ruojančius Mačernį kaip lietuviš-kojo simbolizmo lyrikos situacijų sintetintoją (eilėraštis „Miražas“: dykuma, keleivis, einantis per dykumą, nykus šešelis, nešantis juodą karstą, etc.), bandantį atgy-vinti abstraktą simbolistinę leikaiką, nelanksčią sintaksę, ga-netinai uždarą įvaizdžių ir poeti-nės frazeologijos sferą, sušildyti putinišką „viršūnių-gelmii“ si-tuaciją, kurią Mačernis perse-mantizuoja. Tuo požiūriu svarbus būtų eilėraštis „Saulės lankas“, vienas neseniai atrastų anksty-vųjų Mačernio tekstų, kuriame jau akivaizdūs būsimio jo poetinio pasaulio požymiai – valinga sa-vigrauja, siekiant tobulumo ir podraug noro pademonstruoti publikai savo kentejimą, geismas pažinti ir podraug geismas ieško-ti ten, kur negali būti jokio paten-kinančio atsakymo:

Kiekvieną rytą Viešpaties didžioji saulė

Nauja gyvybe budina mane
Ir, spinduliais bepuošdama pasaulį,

Išlenkia lanką erdvėje.

Ir aš turiu įtempt šį saulės lanką
Nauju vis ilgesiu, kančia
Ir siųst į gilų, erdvų dangų
Naujas troškimo vilyčias.

O jos... o jos, erdvė neradė nieko,
Surgįžta žemėn į mane,
Sirdį tvyrot išmėgė lieka.

O aš, kaip saulė vėl naujam lankui,
Vis tiek tempiu dienų stygas
Ir vėl siunčiu troškimų vilyčias...
„Saulės lankas“

Besikristalizuojant susivo-kiančiam „aš“, subjektui atsi-duriant refleksijoje, „aš“ – praeitis, kuomet nusikratoma pernelyg akivaizdžių kontrastų, moralinės įtampos ir naivaus po-etizavimo, nusimetamas, arba tik-riau, beveik nusimetamas drauge su egzotiškumo dangalu. Beje, eg-zotiniį vaizdą galima būti sieti ir su futuristine tradicija – tą patvirtina ir gausiai ankstyvojo-je lyrikoje žydinčios vosilkos, tipiška lietuviško sodžiaus aug-menija, peizažas, dar neigties ma-černiškos dimensijos, bendras ir Bernardo Brazdžionio, ir Fausto Kiršos lyrikoje:

Oi tu, ieva, ieva, mirksnius
lingavai –
Nulingavo metai ir kasmet žiedai.

Vytautas Mačernis 1939-1940 mokslo metais su studentų ateitininkų meno draugijos „Šatrijos“ kepuraitė.

Ant šakos gegutė kvepiančios žieduos

Iškukavo audrą – daug ką iškukuos.

Iškukuos tau vėliai pakaruoklius tuos,

Kaip tai buvo metuos devynioliktuos...

(Faustas Kirša, 1937)

Iš giesmės pavasario žilvyčių,

Iš bitelių dobilus dūzgimo

Saulės veido, akių lino žiedo

Nežinoma siela buvo gimus.

(Bernardas Brazdžionis, 1933)

Baltos baltos snaigėm lyg kasnykais pievos

Iš melsvųjų tolių mėlynais dažais.

O kad taip ateitų šičia geras Dievas

(Nukelta į 3 psl.)

Su mažais berniukais vieškelius pažais.

(Vytautas Mačernis, 1937)

Pastoralinio lietuviškojo dainiškumo elementai ir simboliai aiškiai neapatenkina sąmoningojo Mačernio – kūrėjo. Trokšdamas „Kalmų pasilgimo“ (vieno 1939 metų, tam tikra prasme – ribinio, eilėraščio pavadinimas), jis be abejonės, skaito Brazdžionio „Ženklus ir stebuklus“, greičiau-siai iš ten perimdamas Dievo, Viešpaties ir Kristaus simbolius, kuriais ne tiek manifestuojama religinė meilė (kaip Brazdžionio lyrikoje), kiek pažymima savęs pažinimo trauka ir ilgesys trans-cendencijos, nežinomųjų erdvės, idealų srities, kuri igis regimas formas „Sonetuose“ ir „Vizijose“.

Transcendencija, metafizinis iš-gyvenimas, niekad nepatenkinantis pažinimo alkis yra tikra-sis jo svajonių ir paieškų Dievas. Užtat brandesnėje Mačernio lyri-koje, atrodytu, negalėjo atsirasti dažniau naudojamų bibliinių mo-tyvų ar slinkčių. Mačernis siekia universalesnių simbolių, būdingų ne vienai konfesijai, bet apskritai žmonijos kultūrai. Antra vertus, subjekto religingumas yra viena iš kaukių, mėgiamų ankstyvojo Mačernio:

Mes parašysim, Kristau, Tau ši menką laišką,
Žodžius gražiausius iš patios širdies.

(„Laiškas Kristui“, 1937)

Mačernio religinis jausmas, tiksliau subjekto tikėjimas, yra gero-kai arčiau šv. Augustino nei Brazdžionio ar kitų religinių lie-tuvių poetų tikėjimo. Šv. Augus-tinas savo *Išpažintyse* aprašo savo siekimą nuo antikos idealų nau-jo pirmųjų krikščionių tikėjimo link, kuris, atrodo, būsimasis nau-ju dvasiniu startu, ieškant būties, atgimstančios per meilę, o ne per dogmą, per gyvą plazdantį jaus-mą, o ne per teorinį žinojimą, pa-goniškajam gyvenimui praradus savo dvasinę perspektyvą. Mačernio meilė Dievui – tai pastanga išreikšti savo dar neindividualų transcendencijos jausmą, pažini-mo troškulį ir iš anksto nujaus-čiamą nusivylimą juo, pirmiausia empirika, bei meile, kurios subjektas – ankstyvuosiuose Mačernio tekstuose – nedramati-zuoja. Eilėraštyje „Mergaitė“ moralizuojama išėjusioji iš namų „ieškot ir rast“:

Tu grižk atgal į savo žemę
Ir prie darželio pailsėk,
Toksai šviesus dangus rytojų gražų lemia...

Tokia šviesi žvaigždė...

(1938)

Meilės ieškojimo – neradimo motyvas pirmąsyk skambtelė eilėraštyje „Ne ji“, formaliosiom savybėm regimai pasiskolintam iš Edgar Allan Poe lyrikos, kurios įtaką Mačerniui pastebi kone visi svarbiausi poeto lyrikos tyrėjai

(Nukelta į 3 psl.)

1969 metais, minint Vytauto Mačernio 25 metų mirties sukaktį, ateitininkų meno draugija „Šatrija“ Čikagoje, Jaunimo centre, surengė Dariaus Lapinsko sukurta Mačernio „Vizijų“ muzikinį spektaklį ir poeto rankraščių bei nuotraukų parodą.

Šiame numeryje:

Skėtis, kepurė ir kalendoriai • Vytauto Mačernio mirties 50 metų sukaktis • Aleksandro Macijausko monografija „My Lithuania“ • Tikyba Lietuvos mokyklose (2) • Kazio Borutos 90-osioms gimimo metinėms • Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai • Los Angeles Dramos sambūrio „Klajojanti pėda“ • Tauros Underienės tapyba

Aleksandro Macijausko „My Lithuania“

ALGIMANTAS KEZYS

Peržiūrėjęs Thames and Hudson leidyklos išleistą Aleksandro Macijausko fotografijų albumą *My Lithuania*, pasigėrėjau ne tik gera jo poligrafija bei lietuvių fotomenininko prasiveržimu į tarptautinę plotnę (knyga sudarė Čekoslovakijoje gyvenantys fotomenotyrininkai Daniela Mrázková ir Vladimir Remes, fotografijos pasiskolintos iš garsiosios Pariziaus Bibliotheque Nationale kolekcijos, išleido Thames and Hudson leidykla Londone ir New York'e, išspausdino Japonijoje duotono technika), bet ir nustebau, kodėl būtent Aleksandras Macijauskas užsitarnavo tokį tarptautinį dėmesį? Knygos tematika — paprastų paprasčiausia: Lietuvos kaimo turgūs, veterinarijos klinika, piliečių parada Lietuvos miestų ir miestelių gatvėse. Knyga apie Lietuvą, bet joje nepasigirta jokiais istoriniais didžiūnais, kultūriniais ar politiniais krašto laimėjimais. Macijauskas parodo Lietuvos prasčiokelius — paprastus kaimiečius, pardavinėjantius savo užaugintus parsiukus, teliukus, viščiukus bei žasiukus, o veterinarijos klinikų serijoje — apmarintų arklių galvas, ant operacinių stalų ištemptus gyvulių kūnus.

Siužetinius elementus meno kūrinėje visuomet viršija stilistiniai, pagindyti menininko individualybės. Ši individualybė apsprendžia ir meninio kūrinio unikalumą bei jo meninę vertę, išskeldama jį į „kitoniškumo“ sferą. Macijauskas jau spėjo suformuoti savo stilistinius atributus. Jis yra akimirksnių taiklus medžiotojas, akylus gyvenimo brūdų stebėtojas, na, ir neatskiriamas plačiakampio objektyvo draugas. Ir pačioje kukliausioje gyvenimo kertelėje šis fotomenininkas sustabdo „kitoniškumą“, priverčia žiūrova susimastyti: „O kodėl aš to nepastebėjau?“ Gal todėl, kad nebuvau igudęs fotografuoti su 35 mm ar 28 mm lėšiu, o gal ir dėl to, kad stačiai nepamačiau, kas tame užkampyje buvo verta fotografuoti. Macijauskas ir atranda, ir sugeba meistriškai užfiksuoti savo siužetus jam būdingu būdu. Pagrindiniai Macijausko individualaus stiliaus elementai yra bent trys: jis turi savą, jam artimą siužetą, išlaiko kompozicinių elementų autentiškumą ir yra igudęs gerai dirbti su pasirinktosios išraiškos priemonėmis.

Ar Macijauskas gali pretenduoti į „tautinio“ stiliaus kūrėjų eiles? Ar yra menuose toks dalykas kaip „tautinio“ stilius? Menas, sakoma, yra universalus, jo kalba prašoka tautų ir kontinentų sienas. Tarptautinį pripažinimą pasiekę menininkai dažnai vengia prisirišti prie kurio nors pasaulio kampelio, trokšta iš jo išsivaduoti kaip iš kokio „mirties taško“, net atsisako savo tautinių išteklių vaizdavimo mene.

Bet yra išimčių. Menų istorijoje juk yra įrašytos tautiniam menui atstovaujančios etiketės: ispanų menas, musulmonų menas, indėnų, italų, graikų menas. Kodėl gi negalėtų būti ir lietuvių?

Sakoma, kad norint išlukštentinti „lietuviškuosius“ elementus mūsų menuose, negana aplankyti Lietuvos kaimo turgus, pašokti per prasiokų vestuves ar pasijuokti iš studentų išdaigų per užgavėnes. Tačiau Macijausko knygoje pateikti pavyzdžiai pakankamai įtikina, jog kūrėjui priblikti aukštąsiais tonais proga suteikia ir „kuklieji“ savojo kaimo ar krašto vaizdiniai. Savo knygoje autorius nekalba apie Lietuvą apžalamai. Jis kalba apie savo Lietuvą. Kitu atveju jis būtų įdėjęs į knygą ir Vilniaus bokštų panoramas, išrikiuotų daugia-
bučių eiles bei Neringos kopas, kaip tai įprasta daryti reprezentaciniuose leidiniuose apie Lietuvą. Atrodo, kad šie siužetai jo netraukia. Pasirinkdamas, kas

18 Aleksandro Macijausko fotografijų serijos „Kaimo turgūs“.

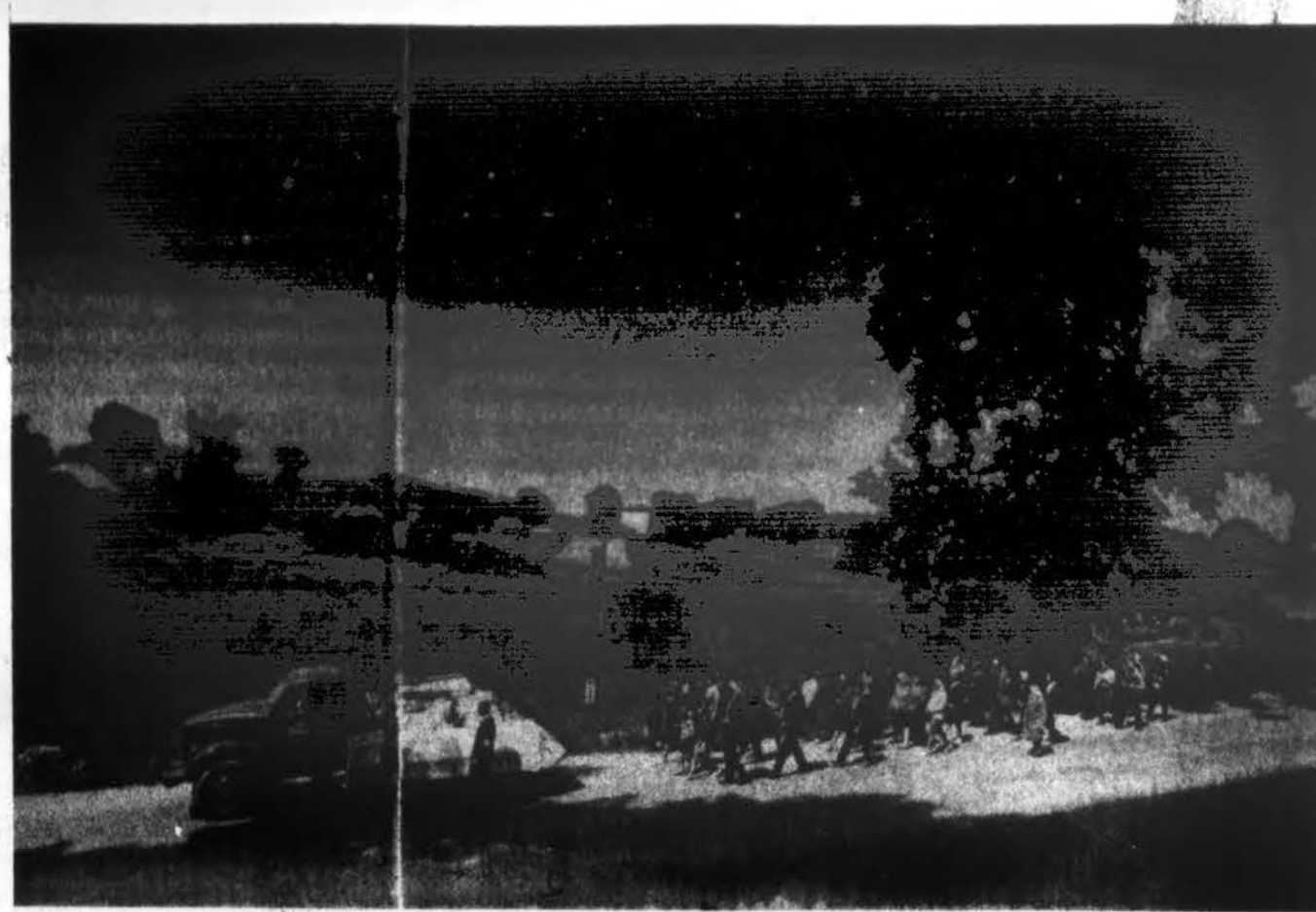
tikrai jam prie širdies, Macijauskas sugebėjo išlaikyti „autentiškumo“ egzaminą ir todėl jam pavyko „parapijine“ tema padaryti universaliasias.

Tautiniam stiliui išvystyti reikėtų atrasti (greta tautinio siužeto) ir unikalios išraiškos būdus bei priemones, kaip kad yra kitur. Pavyzdžiui, musulmonų mene figūruoja jiems būdingas dekoratyvumas, rusų ikonose — aukso spalvingumas, indėnų mene — smėlio technika ir t.t. Lietuviai dar neatrado savų menoraiškos priemonių — juostos ir gintaras klesti ir kitur. Aleksandras Macijauskas, kaip ir Kristijonas Donelaitis, pajuto savo tautos autentišką pulsą ten, kur daugelis nė nemanė jo užčiuopti. Ar Macijauskas, Donelaitis bei kiti, vaizduodami kaimo gyvenimą, sukūrė universalų meną bendra lietuviška tema, dar neskubėkime spresti. Sakyme tik tiek, kad Lietuvos liaudyje atrasti perlai atskleidžia dalį to, ką pavadintume autentiškuoju lietuviškumu, kuris, patekęs į genialaus kūrėjo rankas, gali priartinti mūsų meną prie universalumo pilnaja to žodžio prasme. Taigi etnografinio lietuviškumo iliuzija turėtų drąsiau įsipilietinti greta kitų iliuzijų kaip teisėta universalios meno reiška. Nors ji ir dvelkia parapijiškumu, bet kaip tik dėl to tūlim kūrėjui ji gali tapti pakopa į didįjį meną.

Kai kurie universalios meno puoselėtojai nepripažįsta tautinių išteklių savo kūryboje. Neįžvelgia jų svarbos. Nesuvokia, kad nuo mažens į kūrėjo sąmonę įaugusios tautinės tradicijos gali tapti universaliosiomis, jas kūrybingai panaudojus. Nepajunta, kad tyčiniškas traukimas nuo tautos šaknų, tradicijos, lyg nuo kokios pabaisos, veda meno kūrėją prie savo „aš“ netekimo (neva aukštesniųjų sferų labui) ir gali grėsti autentiškumo praradimu, be kurio joks menas nėra įmanomas.

Todėl visi nenuostabu, kad tarptautinį pripažinimą pirmiausia pelnė tie Lietuvos fotomenininkai (jų tarpe ir Macijauskas), kurie fotografavo jiems artimą aplinką — būtent Lietuvos kaimą, savąjį kiemą. Žolė galėjo atrodyti (kai kur ir buvo) žalesnė ta, kuri už tvoros. Tačiau šie menininkai suprato, kad svarbiau tai, kas šiaurės. Macijauskas su savo vietinių siužetų vaizdais atvėrė platesniajam pasauliui nematytą krašto egzotiką. Jis parodė Lietuvą „kitokią“ — suvargusią, svetimųjų nualintą, bet neapblyškintą, atsilikusią, bet nepradusią savo didingumo ir savi-
garbos. Pažangesnių kraštų žmonės net nežino, kokiais keliais ant stalo atsiranda žąsiena. Macijausko foto aparatas fiksuoja išdidžią žąsies pardavėją turguje (tą žąsį užaugino ji pati). Anam svetimšaliui tai idomu, neįprasta, žavu. Lietuvos kasdienybė jam pavirto intriguojančiu objektu.

Tokios mintys man kilo, vartant puikiai išleistą Aleksandro Macijausko monografiją *My Lithuania* bei aplankius jo fotografijų parodą „Lietuvos kaimo turgūs“, kuri neseniai buvo eksponuojama Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois. Nauja paroda, kurioje greta Macijausko dalyvauja aštuoni kiti Lietuvos fotomenininkai (Algimantas ir Mindaugas Černiauskai, Snieguolė Michelkevičiūtė, Romualdas Požerskis, Romualdas Rakauskas, Vaclovas Straukas, Antanas Sutkus ir Vytautas Ylevičius), atidaro vasario 17 dieną DuPage kolegijos Meno centro Gahlberg galerijoje (22nd St. & Park Blvd., Glen Ellyn, Illinois). Svečiavimasis, kurio metu bus Algimanto Kezio pašnekesys su skaidrėmis apie Lietuvos fotografiją, vyks vasario 23 dieną, ketvirtadienį, 4 val. p.p. Arts Center teatro salėje. Ši Lietuvos fotografijos paroda sutampa su Vasario 16-osios parodų ciklu, vykstančiu Čiurlonio galerijoje, Čikagoje, ir Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

18 Aleksandro Macijausko fotografijų serijos „Eisenos“ — kaimo laidotuvės.

Kaip dėstoma tikyba Lietuvos mokyklose

SESUO ONUTĖ MIKAILAITĖ

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Kas per žmonės, tie tikybos mokytojai?

Tikybos mokytojai dirba labai įvairūs žmonės: vieni jauni, kiti vyresnio amžiaus; yra ir vyrų, ir moterų — pasauliečių, kunigų ir vienuolių; ir profesijų jie įvairių — šiek tiek buvusių pedagogų, bet ir visokių kitų profesijų žmonių. Dirbantiems valstybinėse mokyklose atlyginimą moka valdžia. Kol kas jis labai nedidelis. Viena tikybos mokytoja prisipažįsta: „Aš savo menką atlyginimą skaičiuoju ne mėnesiais, o dienomis, valandomis...“

Tiesa, tenka išgirsti nemažai prieštarų nuomonių apie šios tikybos mokytojus ir jų dėstymą. Bebinant Lietuvoje, teko asmeniškai bent šiek tiek su jais susipažinti. Jų tarpe tikrai yra labai nuosirdžių, giliai vaikus ir jaunimą mylinčių žmonių, pasižyminčių krikščioniško auklėjimo darbu.

Kai kurie dabartiniai tikybos mokytojai vaikus katechizuoja sovietmečio laikais. Viena tokių prisimena: „Priespaudos metais tikybos mokymas buvo slapas. Mūsų parapijoje reikėjo slėptis ir nuo ateistų, ir nuo senuko klebono. Vaikus ruošdavau namuose. Jaunimas ir vaikai negalėjo dalyvauti procesijose — kunigas neleido. Teko su vaikais ir jaunimu važiuoti į kitą parapiją,

kur kunigas buvo drąsus, nieko nebijojo, viešai ragino vaikus ir jaunimą dalyvauti Bažnyčios veikloje... Mokyklose vaikai buvo įbauginti, bijodavo. Mes mokydavomės užsirašinė duris. Vieną sykį atsitiko, kad durų neužsirašinom. Atėjo mokytoja surašyti akto, nes buvo draudžiama buri vaikų bendrai ruošti sakramentams...“

Kita katechetė, buvusi pedagogė sovietinėje santvarkoje, gerai atmena, kaip mokyklose tikintys mokytojai būdavo persekiojami. Ji papasakojo tokį atsitikimą.

„Kai mirė mano vyras, atvažiavo vyro tėvai ir palaidojo su Bažnyčios ir kunigo palaiminimu. Siaubas. Mokyklos direktorius mane įskundė komunistų partijos komitetui. Mane tardė tris savaites reikalavimai, kad parašyčiau pareiškimą ir išėčiau iš darbo, nes gadinu vaikus ir netinkamai juos auklėju. Bet Šv. Dvasia suteikė jėgų ir ištvermės, kad galėjau ramiai iškęsti jų patyčias ir pajuoką. Aš jiems pasakiau: — Jei aš ką taip jau bloga padariau, duokite mane į teismą ir atimkite iš manęs mokytojos diplomą, bet aš jokio pareiškimo nerašysiu...“

Prisiminus tokius išgyvenimus, dabartinė padėtis atrodo kur kas šviesesnė. „Esu patenkinta, kad dabar Lietuvoje, nors ir sunkiomis sąlygomis, bet turim laisvę. Mokyklose galime atvirai mokyti tikėjimo tiesas...“

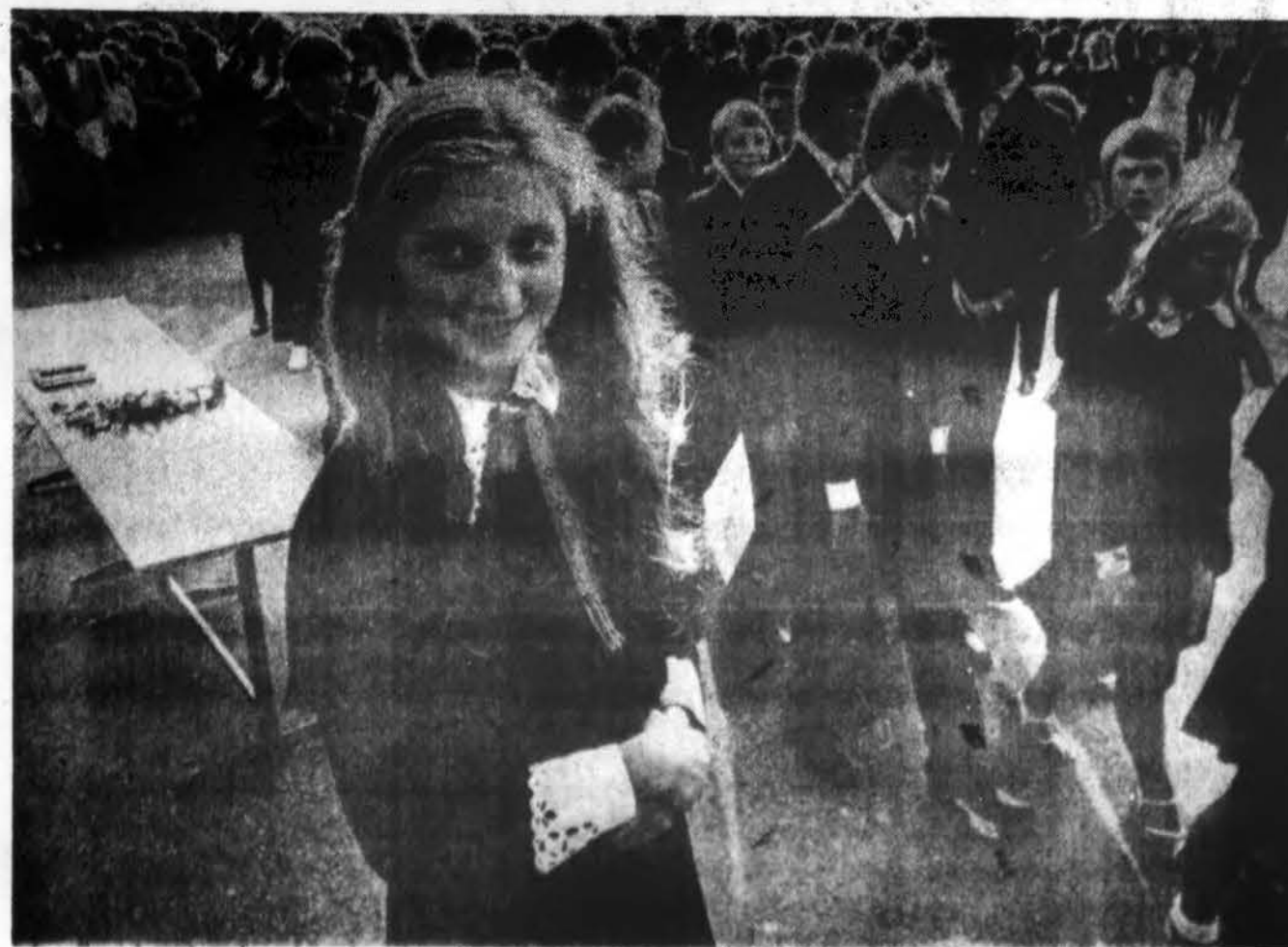
Kitas mokytojas daro savo išvadą, kodėl valstybinėse moky-

lose mažai teliko tikinčių mokytojų. „Kada vyresnės kartos mokytojai buvo arba išguiti iš mokyklų, arba išėjo pensijon, jų vieta užėmė jaunos kartos mokytojai, kurių tarpe nedaugelis buvo krikščioniškos mąstysenos žmonių. Tai mažai doros dvasios turintį kartą, ateistinio auklėjimo kartą, buvę pionieriai ir komunistai...“

Kai kurie iš dabartinių tikybos mokytojų patys sėdėjo vidurinės mokyklos suole, kai 1967 metais mokiniai buvo verčiami atsakyti anketas apie religinę praktiką savo šeimose. Klausimai buvo tokie: Ar šeimoje yra religingų narių ir kas jie? Ar šeimos nariai lanko bažnyčią? Kada paskutinį kartą buvai išpažinties? Tai prisiminusi mokytoja ir sako: „Tokte ir panašūs klausimai vertė mokinius išsisukinėti, rašyti netiesą, nes kitaip nukentės tėvai, o patiems bus užkirštas kelias siekti aukštesnio mokslo“.

Mokyklose dėstantys tikybą žmonės labai nevienodi, tad sunku juos apibendrinti. Yra ir tokių, kurie aiškiau neįpraktikuodavo religijos arba net buvo veikūs komunistai. Kai kurie sakosi atsivertę, apsikrikstiję ir nori ką nors gerą atlikti. Tačiau jie neišvengiamai kelia šiek tiek nepasitikėjimo kitų katechetų tarpe. Yra ir tokių, kuriems rūpi didesnis atlyginimas, nes mokyklose negali gauti pakankamai pamokų dėstyti — apsiima ir tikybą mokyti. Aplamai, mokytojų atlyginimai nedideli — sąlygajami išėto mokslo bei dėstomų pamokų skaičiaus. Vyskupų reikalavimas, kad norintieji dėstyti tikybą baigtų katechetams skir-

(Nukelta į 4 psl.)

Vaclovo Strauko nuotrauka „Paskutinė diena mokykloje“.

18 parodos „Vitality and Change in Lithuanian Photography“, vykstančios nuo vasario 17 iki kovo 19 dienos College of DuPage, Gahlberg Gallery Arts Centre, 22nd St. and Park Blvd., Glen Ellyn, Illinois.

Kazio Borutos gimtadienį švenčiame ir mes

BIRUTĖ
PŪKELEVIČIŪTĖ

1995 m. sausio 10 d. Vilniuje, Menininkų rūmuose, įvyko Kazio Borutos 90-ųjų gimimo metinių minėjimas, kuriame dalyvavo literatūros bei teatro žmonės ir rašytojo artimieji. Tad norėtumėm ir mes, užjūrio lietuviai, prisijungti prie Kazio Borutos bičiulių rato ir įpinti bent vieną ažuolo lapą į bendrąjį prisiminimų vainiką. Man buvo ypač malonu sužinoti, kad aktorė Rūta Staliliūnaitė minėjimo metu pasakojė apie Kauno dramos teatre pastatytą „Baltaragio malūną“ spektaklį (1966.12.10), kuriame ji vaidino Jurgą. Tad iš kito kranto norėčiau ir aš atsiskauti, nes kiek anksčiau man teko Jurgą vaidinti Montrelio lietuvių dramos teatro inscenizacijoje (1957.3.31).

Šis spektaklis išeivijoje buvo vienas iš daugiausia paveiktų po Šiaurės Ameriką vaidinimų, visur pelnęs Kaziui Borutai žiūrovų susižavėjimą ir labai prielankius spaudos atsiliepimus. Turbūt todėl autorius buvo priverstas pasiskelbti mums „ekskomunikatą“ – per Vilniaus radiją ir *Tėvynės balsą* skiltyje. Ešą jis mus kaltina „egzistencinėmis interpretacijomis, reklaminėmis insinucijomis bei provokacijomis“ ir piktinasi mūsų inscenizacija, kurioje faktai yra iškreipti „nacionalistų“ naudai.

Vargšas Boruta! Mes juk puikiai žinome, kad autorius, įvykęs tai, kas jam buvo įsakta, širdyje džiaugėsi, jog jo veiklas nukeliavo už jūrų marių ir su tokiu dideliu pasisekimu tenai vaidinamas. Mums šis „iškeikimas“ buvo labai svarbus; tai tarsi įprasmino mūsų darbą, nes pirmą sykį Lietuvoje buvo viešai paspėkėta apie išeivių teatro veiklą. Turbūt ir aiškinti nereikia, kad „Baltaragio malūno“ nebuvome nei iškreipę, nei pakeitę, tačiau spaudoje kiekviena proga skelbėme, jog dramoje įžiūrime gilią laisvės pradžios simboliką.

1959 metais Montrealyje, RCA Victor studijoje, „Baltaragio malūnas“ buvo įrašytas į plokšteles. Tai yra dviparsis albumas: vaidinimo trukmė – arti dviejų valandų. Šimtas plokštelių buvo

Rašytojas Kazys Boruta 60-mečio išvakarėse, Vilniuje, 1964 metais.

Algimanto Kunčiaus nuotrauka

vardinės ir numeruotos (šiuo metu tai didelė retenybė). Pirmasis egzempliorius, aišku, buvo pasiūstas Kaziui Borutai, Rašytojų sąjungos adresu, i Vilnių. Netrukus Amerikos lietuvių Nepriklausomybės fondo atstovai užsakė dešimt „Baltaragio malūno“ egzempliorių, nurodydami adresatus Lietuvoje. Buvo pridėta ir viena sąlyga: kad albumo vidus būtų baltai išklotas, tik su veikėjų pavardėmis, kad jame ne-

būtų išspausdinti mūsų komentai apie laisvės pradžios tematiką. Tai buvo įvykdyta.

Čikagoje gyvenanti autoriaus sesuo Petronėlė Borutaitė Starkienė, su kuria maloniai susipratusi, irgi užsakė tokią, baltai išklotą kopiją, ketindama „Baltaragio malūną“ įdėti į siuntinį. Iš brolio ji buvo gavusi tik vieną laišką, išsiųstą iš Oslo, kuriame Kazys Boruta prašė nieko jam nerašyti. Suprantama: tuo

metu jis jau buvo atkėjęs bausmę Vorkutoje. Tad namiškiai, susirašinėdami aplinkiniams keilais, laiškuose vadindavo Kazi „Seniu“ ir taip nupasakodavo jo vargus ir nelaimes. „Baltaragio malūną“ p. Starkienė sakėsi norinti pasiūsti vienui Kaziui dukrai Eglei – arčiau jai jos jungtųjų proga. Autoriaus sesuo su pagrindu baiminosi, ar multi-tokia siuntą praleis. Savo laiško (11.21.59) ji rašo, kad net pats

Vytautas Mačernis – ieškovas ir ieškomasis

(Atkelta iš 1 psl.)

(Vytautas Kubilius, Alfonsas Nyka-Niliūnas). Tai atrodo prieškarinė Mačernio lyrika, jos labai nedaug. Karo metų įtampa priverčia subjektą atviriau atidengti savo kortas, ir meilė – kaip labiausiai viliojantis potroškis – jau akivaizdžiai pažinimui lygiaiteisiu partneriu – sušvyti eilėraštyje „O mylimoji, mano slapta ilgesys“:

O, mylimoji, mano slapta ilgesys –
Būt vėjo genamam plačiajam vandenynė,
Kad vėl po daugelį netikrų dienų

Išlipt galėčiau vėl naujam žemyne.
(...)
Ar tu galėtum nuraminti bangas, pakilusias širdy,
Ar tu galėtum, mylimoji? (1941)

Meilė taip pat yra vienas pagrindinių pažinimo objektų, kuri visgi bene svarbiausias – pastanga pažinti save, sau įrodyti savąją vertę. Mačerniškasis ego yra esminė prielaida valingai suvokti pasaulį, pažinti meilę ne patiriant altruistinį aukos ir vie-

nybės su meilės objektu jutimą, bet projektuojant įvairias situacijas, kuriomis siekiama ne išgyventi, bet pažinti meilę kaip žmogaus pasaulio reiškinį. Savo ego niekur neatsisakoma: visur „aš“ iš pradžių pasislėpęs po įvairiomis kaukėmis, o paskui tik „ji“.

„Bet „aš“ subjektui yra įdomesnis, prasmingesnis už „ją“, tik papildantią subjektą, bet ne padorią sudaryti lygiavertį partnerių vienybės iliuziją. Moteris Mačerniui tik dar vienas būdas patirti save, suvokti, kas „aš“, daugiau ar mažiau menamo jausmo fone. Tai ne tik įžvelgiama „Vizijoje“, kur beveik nėra erotinio mergaitės simbolio, o tik senolė – sena moteris – iškylanti subjektui kaip vaikystės – prasto rojau – ekvivalentas, irgi savaip patvirtinantis mačerniškąjį ego: juk daugiausia šnekama ne apie meilę senolei, bet apie senolės globiančią meilę – tiek subjektą ištikus regėjimui, tiek pasakojimo dabartyje, tiek prisimenant. Taigi senolė – vienas pagrindinių idealiojo pasaulio (vaikystės) formantų, kaip ir kūrybos džiaugsmas, per kančią siekiant nemirtingumo. Toks yra Mačernio „Vizijų“ subjekto idealas, kurį tvirtina noras išlikti šiais skaidriausiais žodžiais vakarų ir šiaurės gentims:

Ir vienas aš grįšiu vėl į protėvių namus, ant rankų nešdamas karalių gele,
O pasitikt išsididžius vakarų ir šiaurės gentys,
Ir jų gražuolės moterys ir aukštos šviesiaplaukės jų mergaitės,
Atėjusios į žemės laiminimo šventę. (1942)

Mačernio „Vizijų“ subjektas yra reikalingas globos, tą įrodo ketvirtoji vizija: senolė apgina jį nuo paukščio šešėlio, pridengusio šviesų džiaugsmą ir svajas. Semantiškai svarbios eilutės:

... ašen ir senolė – dviese –
Palikę buvom saugot ir dabit namus.

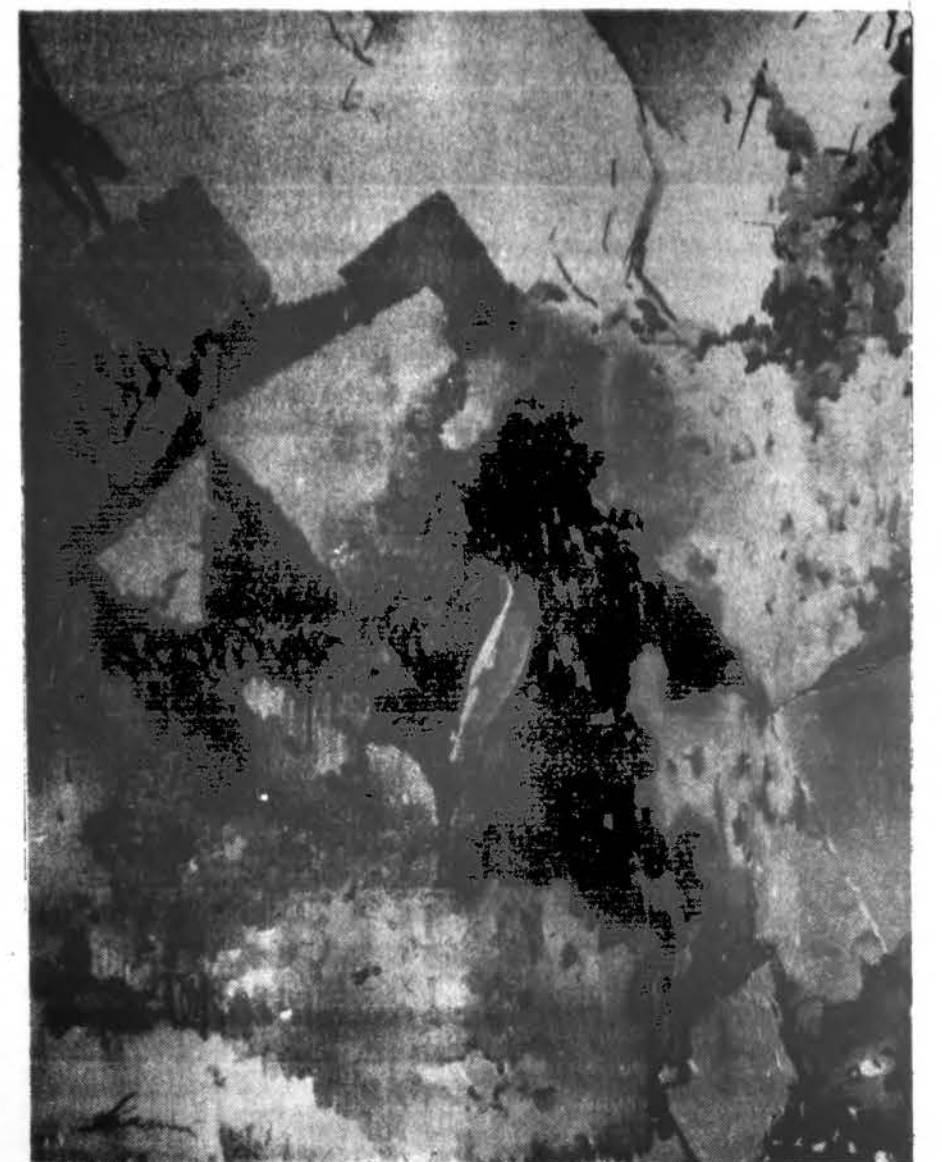
„Namų“ dabar iš esmės nebėra, nes nebėra senolės:

žodis „malūnas“ jau sukelia įtarimų: „Kai Jūs su trupe buvote Čikagoje ir čikagiečiai gėrėjosi Jūsų puikiu pastatymu, aš parašiau po to seseriai perkelta prasme apie malūną, bet, deja, to laiško ji negavo. Supratau, kad nepraleido dėl malūno paminėjimo“. Ir vis dėlto pagaliau susilaukėme džiugios žinios, kad „Baltaragio malūnas“ Kazi Borutą pasiekė, tik nežinojome, katras egzempliorius: ar autorinis, ar skirtas jo dukrai.

Šia proga reikėtų pažymėti, kad „Baltaragio malūnas“ yra pirmasis vaidinimo įrašymas ir plokštelės lietuvių dramos teatro istorijoje (šiapus ir anapus vandenyno).

Maždaug po dešimties metų „Baltaragio malūno“ fragmentai buvo įrašyti ir Lietuvoje (Rygos gamykla). Plokštelę man atsiuntė dovanų Eglė Borutaitė, per savo teta, p. Starkienę. Tai yra vienos valandos ir visai kitokio pobūdžio įrašas. Knygos ištraukas skaito aktorė Regina Paliukaitytė. Plokštelės applanke nenurodyti išleidimo metai, bet iš aktorės apraše minimų jos vaidmenų galima spėti, kad įrašas buvo išleistas po 1968 metų. Kadangi Kazys Boruta mirė 1965 metais, jam nebuvo tekę šios plokštelės matyti.

O pasakiškas „Baltaragio malūnas“, kadaise užkėjęs visus, kurie turėjo laimės pažinti ir pamilti šią nuostabią knygą, lig šiol sukasi – mūsų širdyse. Knygos žavesys neapčiuopiamas ir žodžiais nenusakomas: tai lyg fantastiškas Udruvės ežeras, užsnūdęs šviesioje prieblandoje, virš kurio spindi vakarinė žvaigždė.

R. Kmieliauskaitė

Primk tai kaip dovaną

Akvarelė, 75 x 55 cm

Iš Lietuvių dailės muziejaus, Lemont, Illinois, šiuo metu vykstančios Lietuvos dailininkų parodos „Iš svečios, bet pas savus“, kuri tęsis iki vasario 19 dienos.

Danguole Sadūnaitė

kai ruduo ateina
ir garsai aptyla
ir spalvos dienos

audinyj
pamažu išblunka...

Jo Veidas man išryškėja...

gera man būti

šalia tavęs...

kai gyvenimas tavo visas,
tavo būtis:
dienos ir naktys
i Ji atsiremęsios...

SAULĖLEIDIS ŽIEMĄ
NAUJOJOJ ANGLIJOJ

visur laukuose –
toks rausvas mėlynumas,
šiandien...

aišku,
saulėleidis nudažė sniegą
vienu potėpiu...

bemaž ideali vaikystė – pagrindinė „Vizijų“ plėtos kryptys, liudijanti, jog Mačerniui svarbiausia ne ka kalbėti, bet kaip.

Avangardinė literatūra sakytum nepalietė Mačernio, bet pastūmė jo kūrybą arčiau Futuro, Kiršos, Gustavio ir Maironio, su kurio konservatyvumu poetas turi daug bendro – abiem tipiškas vienišos santykis su minia, pastanga išreikšti aktyvų dviasinį gyvenimą minimaliom išorinėm priemonėm, išlaikant nuolatinį stiprų savimonės centrą. Mačernis nesidomi tipografiniais ar fonologiniais eksperimentais, jam ne tiek svarbu, nenustojant lietuviškumo, išeiti į Europos poeziją iš siaurų parapijos ribų, kiek išreikšti modernaus europiečio dviasinį per savo samonę, ne atsiskaitant lietuviškumo, tik jį ribojant. Tipologiškai Mačerniui artimiausias būtų bene Faustas Kirša, kurio poetinė formulė „Aš

(Nukelta į 4 psl.)

Montrelio Lietuvių dramos teatro 1959 metais įrašyta pirmoji lietuviško vaidinimo plokštelė – Kazio Borutos „Baltaragio malūnas“.

„Klajojanti pėda“ Los Angeles

Pernykščiame Teatro festivaly Čikagoje šis Eduardo Uldukio veikalas pasisekė: gavo kelis „oskarus“, gerai paminėtas spaudoje – tuo reikia džiaugtis. Žmonės dirbo, keliavo, vargo... Sakoma, kad „savoje parapijoje“ sunkiau pranašų būti... Kaip besistengtum, vis tiek, atsirastų kritiku... Bet „Klajojanti pėda“ buvo pastatyta ir Los Angeles šių metų sausio 22 dieną, sekmadienį, Šv. Kazimiero parapijos salėje.

Konkursinį Eduardo Uldukio veikalą skaitęs juri komisijos narys Bronys Raila „dainuotinės sakmės“ nepeikė, tik sakė, kad sunkiai pastatoma... Mums, neskaičiusiems „Klajojanti pėda“ rankraščio, vien iš sceninio įspūdžio nelengva pasakyti, ar tai autentiška mindauginių laikų kovų istorija; jeigu taip, tai nesi-džiaugiamie senovės lietuvių charakteriu: žiaurus, klatingi, nevieningi... O gal ne viską gerai supratome? – Skaitytojai-met-raštininkei (Ramunei Vitkieni) būtų praverę mikrofonas – salė buvo pilna žiūrovų, o ne visi geriausios klausos...

Scenovaizdžiai ir drabužiai (Petro Maželio) gana vaizdžiai perdavė senovinį vaizdą; o drabužiai dar ypač gerai pritaikyti ir pasiūti Emos Dovydaitytės (jai „oskaras“ pusiau su Petru Maželiu).

Visa Los Angeles Dramos sambūrio aktorių ir dėjėjų grupė, atrodo, buvę laimi, pasidavusi tvirtai režisieriaus Petro Maželio rankai... Haroldas Mockus – Treniotos rolė – klatingai santūrus; aktorius Juozas Pupius – Algiminto rolė – rodė profesionalumą, savim pasitikintį, ryškus balsas; Vincas Dovydaitytis – Vykinto rolė – pakankamai geras kilmingojo lietuvių vaizdas (nors Dovydaitytis būna ypatingai geras paprastų žmonių, ypač senesnių, rolėse); Fredas Prišmantas – Daumanto rolė – jo balsas kiek per švelnus mūsų įsivaizduojamam klatingam, žiauriam Daumantui... Juozas Raibys – geras Prokopijaus, Polocko bajoro, vaidmeny. Herkus Mantas – gal autoriaus sukurtas neišvaizdžiu didžiojo prūsų kovotojo vaidmeniui; bet aktorius Albertas Bartulis atliko gerai. Salutiniai vaidmenys – Kryžiuočio (Aloyzas Pečiulis) ir Skarmaliaus (Amandas Ragauskas) – gerai atlikti, bet veikalui daug nepriduoda. Kita Amando Ragausko rolė – Tautgino,

Scena iš Los Angeles Dramos sambūrio „Klajojanti pėda“ spektaklio sausio 22 dieną Šv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles: (iš kairės) Fredas Prišmantas, Vincas Dovydaitytis, Haroldas Mockus, Juozas Raibys.

Po spektaklio aktoriai scenoje: (iš kairės) Amandas Ragauskas, Vincas Dovydaitytis, Aloyzas Pečiulis, Juozas Pupius, Ema Dovydaitytė, Haroldas Mockus, Veronika Ragauskienė, Juozas Raibys, Fredas Prišmantas, Ramunė Vitkienė, Albertas Bartulis.

V. Stoko nuotraukos

Skaidrės mylimojo, atlikta labai gerai. O ypač ryškios moterys – skaisčios mergelės, dievams aukotojos: Aistė ir Skaidrė.

Kunigaikštystė Skaidrė (Ema Dovydaitytė) ryškiai parodė du kuniškai kėjęs brožus: išdidumą ir pasiaukojimą (už tėvoniją, atsisakant net didelės Tautgino meilės). Aistė – irgi tragiškas lietuviškas charakteris, net ryškesnis: iš pradžių drąsi ir išmintinga, net Skaidrę padrašinanti, vėliau – per skausmus ir tragedijas netekusi proto, bet vis tiek ir klejodama statant vilties pilis (smėlį)... Aistės sunkų vaidmenį pasigėrėtinai atliko Veronika Ragauskienė.

Dvikova kardais nebuvo nei labai įspūdinga, nei gal šiam

veikalui būtina.

Scenos padėjėjai: Algimantas Žemaitaitis (apšvietimas), Paulius Jasiukonis (garso įrašas), Vaiva Kurtinaitienė (garsų technika) – visi atliko gerai savo paskirtis.

Petras Maželis, įvairių talentų ir darbštus režisierius, jau keleri metai sėkmingai vadovauja Los Angeles Dramos sambūriui, pasiekdamas, kad ir su šiuo pastatymu, gerų rezultatų.

O Dramos sambūrio tikri šeimininkai – Vincas ir Ema Dovydaityčiai – ir vaidyba, ir lėšomis ir administravimu darbas – ne tik neleidžia „teatru“ gesti, bet ji dar visai gaivina ir gerina (veikalų konkursais, aktyvumu,

bendravimu su Lietuvos teatralais...)

Abu Dovydaičiai už jų atsidavimą teatrinei veiklai bei kūrybai šiemet pakviesti ir įstojo nariais (1995 m. sausio 14 d.) į Los Angeles Dailių menų klubą.

Režisierius Petras Maželis po spektaklio tarė taiklų žodį, neilgą, tik primindamas, kad „Klajojanti pėda“ yra Dramos sambūrio 40 metų veiklos pažymėjimo spektaklis; „banketas“ bus kovo 19 dieną.

Po spektaklio – daug gėlių ir dar daugiau plojimų.

Taigi, kad ir kai kas pakritikuodami, o dauguma – pagirdami, visi išsiskirstė pasidžiaugę „savuoju teatru“.

A. R.

Tikyba Lietuvos mokyklose

(Atkelta iš 2 psl.)

tus kursus ir kasmet gautų Bažnyčios patvirtinimą mokyklose dėstyti tikybą, palengva kelia tikybos mokytojų kokybę ir išsijoya netinkamus. Vyskupijų katechetikos centruose katechetams rengiami susirinkimai, kolektyvijos, seminarai ir panašiai gilina jų religinį sąmoningumą.

Opiausios auklėjimo problemos

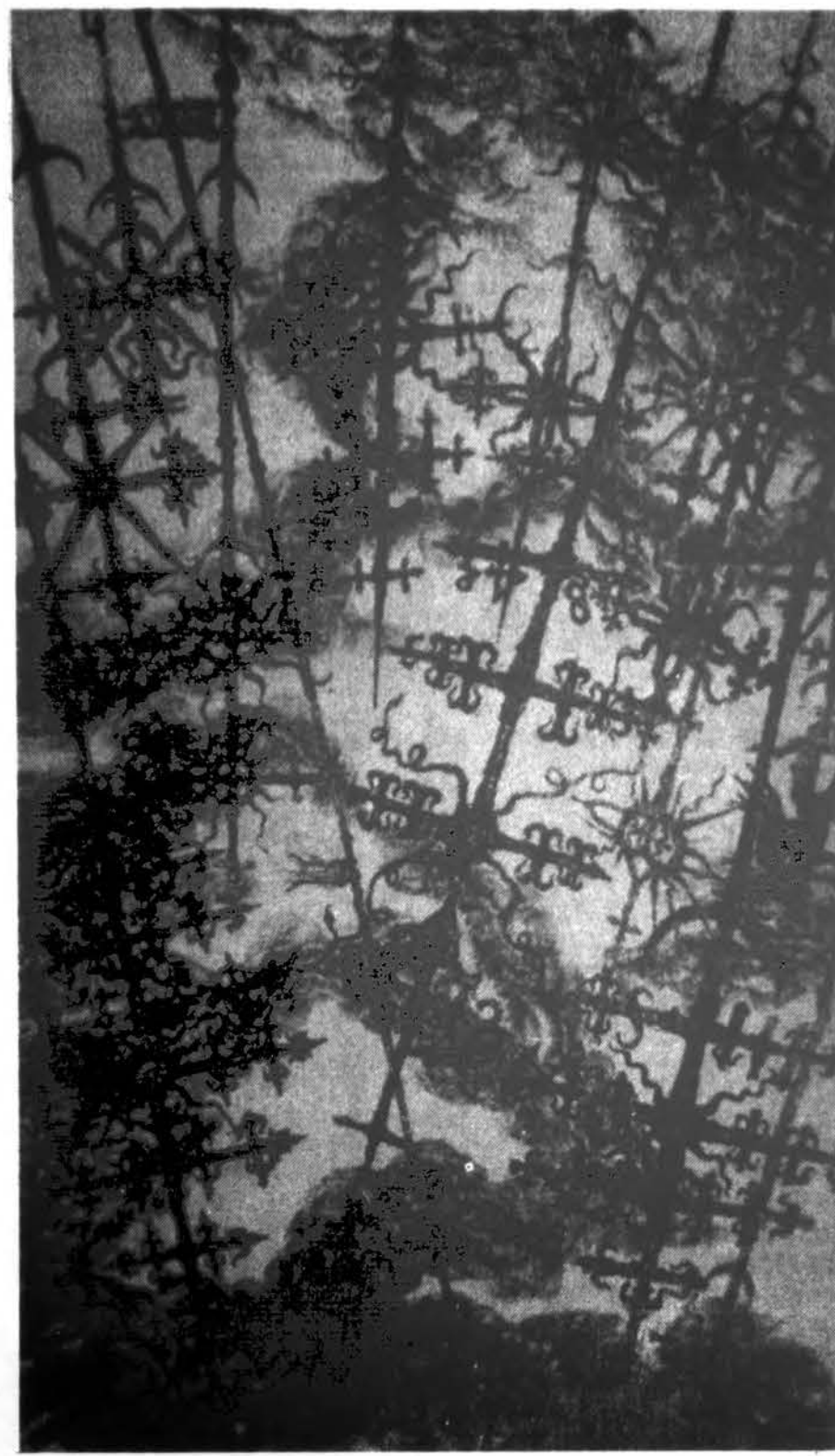
Nuoširdžiai ir iš asmeniško įsitikinimo dėstantys tikybos mokytojai gana aiškiai suvokia šiuolaikines tautos religingumo problemas. Viena mokytoja jas taip apibūdina: „Mano manymu, opiausios šiuolaikinio auklėjimo problemos yra šios: žmonių abejingumas – netikėjimas ir nenoras tikėti. Skaudžiausia, kad savo netikėjimu tėvai traumuoja vaikus, to net nesuvokdami. Vaikui sunku pasirinkti ko klausyti: tikybos mokytojo ar tėvų. O dar prie viso to prisideda sektantai, kurie irgi savo ruožtu stengiasi vaikus patraukti savo pusėn...“

Kita mokytoja taip mato esamą padėtį: „Po ilgų aktyvios, prievartinės ateizacijos metų, staiga visas apsisuko į priešingą pusę. Grįžtame prie paniekintų vertybių... visur kalbama apie Dievą. Mažiesiems vaikams tai priimtina ir suprantama. Tačiau paaugliai ir jaunimas, negavęs tikėjimo pagrindų vaikystėje, sunkiai priima tikėjimo tiesas. Nors daugelis domisi, lanko tikybą dažnai girdime, kaip iš tribūnų ir televizijos ekranų politikai ir visuomenės veikėjai cituoja Evangeliją, imdami citatas be konteksto ir jas interpretuodami kaip kam patinka...“

Tikybos mokytojų sąmoningumas ir ištermė ilgainiui neš gerų vaisių net ir esamoje dvasinėje dykumoje. Anot vienos ryžtingos mokytojos: „Dėl religinių vertybių tapimo vidine moksleivio pozicija kyla nemažai aktualių problemų – psichologinių, pedagoginių, socialinių. Iš jų šios būtų išskirtinos: kaip sužadinti dabartinių moksleivių teigiamą požiūrį į religines vertybes; kaip padaryti, kad jos taptų jam svarbios ir reikšmingos. Mūsų, tikybos mokytojų, uždutis rasti būdus kaip padidinti mokinių emocinį imlumą, kad jie neliktų abejingi... Šios problemos siejasi ir su bendromis pedagoginėmis problemomis: visos mokyklos humanizacija, demokratizacija ir atsinaujinimu... Čia turi reikšmės ir tautos socialinės problemos: visuomenės, mokinių tėvų ir pedagogų bei kitose visuomenės sluoksniuose vyraujantis abejingumas religijai, nesiorientavimas religiniuose dalykuose bei žemas dorovingumas apskritai. Išsila problema: kaip pakeisti konkrečios mokyklos, šeimos dvasią; kaip suklasifikuoti kiekvienos mokyklos, šeimos ir pagaliau mūsų visuomenės gyvenimą...“

Tie beveik du tūkstančiai tikybos mokytojų, kurie jau šiais mokslo metais stovi prieš savo klases pradžios bei vidurinės mokyklose, jau sėja gerą ateities sėklą. O retsykiais ta ateitis gali būti sušvinta ryškiu spinduliu: kai Nemuno ir Neris santakoje Kaune, kur šv. Mišias aukojo popiežius Jonas Paulius II, 800 vaikų drauge gieda, meldžiasi, priima šventąją Komuniją. Kai iš mažųjų lūpų girdi mielas, jų pačių sukurta maldas, žinai, kad ne viskas prarasta ir kad dabar, kaip anuomet, Dievas mažutėliams pirmiausia atskleidžia savo karalystės paslaptis.

Juk pats Dievas negali nenusišypsoti, išgirdęs tokią vaiko maldą;

Kryžiai Ofortas, 48 x 28 cm

Is Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, šiuo metu vykstančios Lietuvos dailininkų parodos „I švečius, bet pas savus“, kuri tęsis iki vasario 19 dienos.

Vytautas Mačernis – ieškovas ir ieškomasis

(Atkelta iš 3 psl.)

(...) i tamsą žaibas skelia
Ir nušviečia didžia gyvenimo

Slaptus kentėjimus ir kelių vingių.
Atvedusi sostan kalnų didingų.

Apoloniškojo (sapno) ir dioniziškojo (svaigulio) prado dvilypumas labai svarbus Mačernio lyrikoje. Ten iš esmės dominuojant apoloniškajam pradui, t.y., kuriama, vaizduotės galiomis, racionalios valios įstatymais valdoma meno pasaulis, priklausanti individui. Priminsiu: Apolonas siekia nurašyti atskiras būtybes, reikalaujamas pažinti save ir būti saikingam, nubrėždamas tarp jų ribas ir nuolatos primindamas apie jas kaip apie švenčiausius pasaulio įstatymus. Antra vertus, Mačernio nuolat siekiama atsikratyti apoloniškojo racionalumo svaigulingo dioniziškojo tikrovės, svaigulio, užsimiršimo, kuriame atskiras individas jau nieko nebeieškia, nes įveikus individualios rūšies kiekvienas išgyvena ne kankinantį savo vienišo individualumo suvokimą, bet svaigią visų pasaulio objektų vienovę, vienatį su slapčiausia pasaulio esme. Tos vienovės išgyvenimo-pažinimo

„Vizijose“ siekia ir mačerniškas subjekto (penktoji „Vizija“) Siekiama jungties su darbininkais, t.y. dvasiškai tolimais žmonėmis, bet tai ne valinga pastanga, kiek nesąmoningas visavienybės geismas. Mačernio subjektas planingai nerealizuoja nė vieno prado (vargu, ar tai apskritai yra imanoma), jam svarbiau identifikuoti ir išlaisvinti savo kūrybos proveržį, siekiant įtikinti save ir publiką, kad niekas nėra pažinus, o tik siekti pasaulį, priklausanti individui. Priminsiu: Apolonas siekia nurašyti atskiras būtybes, reikalaujamas pažinti save ir būti saikingam, nubrėždamas tarp jų ribas ir nuolatos primindamas apie jas kaip apie švenčiausius pasaulio įstatymus. Antra vertus, Mačernio nuolat siekiama atsikratyti apoloniškojo racionalumo svaigulingo dioniziškojo tikrovės, svaigulio, užsimiršimo, kuriame atskiras individas jau nieko nebeieškia, nes įveikus individualios rūšies kiekvienas išgyvena ne kankinantį savo vienišo individualumo suvokimą, bet svaigią visų pasaulio objektų vienovę, vienatį su slapčiausia pasaulio esme. Tos vienovės išgyvenimo-pažinimo

* 1994 m. spalio 7 d. sukako lygiai penkiadesimt metų nuo Vytauto Mačernio žūties. Tai liūdnai suakčiai ir skirtas šis tekstas. – J. K.

ATTITAIŠYMAI

Sausio 28 dienos *Draugo* kultūriniam priede, Juozo Kojelio rašinyje „Pranašas savo krašte: Bernardo Brazdžio literatūrinio darbo 70-mečio paminėjimas“ buvo išleista dalelė teksto: „Prelatas Jonas Kučingis, Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos kūrėjas, nutiesė paralelę tarp vyskupo Motiejiaus Valančiaus, prelato Jono Matulio-Maironio ir poeto Bernardo Brazdžio, kurie pačiais gėsimingiausiais Lietuvai laikais išliko kaip natūralūs, Dievo siųsti tautos vadai. Jų žodis negandų dienomis orientavo lietuvių tautą“.

Tame pačiame numeryje Petro Melniko Gerhard L. Weinberg knygos *A World at Arms* recenzijoje, antroje skiltyje, sakinyje, prasidedančiame: „Nežinojome ir gal dar nežinome, kad Švedija gausiai padėjo Vokietijai metalais, mašinų dalim, skolino, visa tai net nuveždama Vokietijos uostus; Šveicarija – mašinų dalim, ginklais“, toliau turi būti: „Ispanija (ne Japonija, kaip buvo išspausdinta) ir Portugalija – metalais; Turkija – chromu, oda“.

Autorius ir skaitytojus už šias klaidas atsiprašome.

Dėkoju Tau, Dieve, už saulę. Meldžiu, kad būtume sveiki, geri

Ir klausytume tėvelių. Dieve, prašau Tave, kad nebūtų piktadarių, kad jie pradėtų melstis rytą ir vakarą. Amen.

Ir mūsų suaugusių tikėjimą atgaivina viltingas vaiko širdies šauksmas:

Aš, Viešpatie, labai Tave myliu! Ačiū, kad atleidi kaltes ir prašau Tave, kad visas pasaulis Tavimi tikėtų.

Prašau, kad nebūtų karo. Apsaugok visą Lietuvą, padėk mums tapti Tavo vaikais ir duok mums duonos kasdieninės. Amen.

Tauros Underienės tapybos paroda

Šių metų sausio 13 dieną Byron Roche galerijoje, Čikagoje, atvėrė duris keturių tapytojų paroda. Viena iš dailininkų yra Taura Underienė, nebe pirmą kartą rodanti darbus šioje galerijoje. Visi kūriniai atlikti akvarelės technika ir yra įvairių žanrų: nuo realizmo iki abstrakcionizmo ir siurrealizmo.

Veltui bandytum Tauros Underienės kūrinius išprausti tik iš realizmo ar abstrakcionizmo rėmus. Ankstesnieji darbai, pasižymintys nesudėtinga kompozicija, yra realistiški ir siurrealistiški tuo pat metu, tačiau vėlesnieji – abstraktūs.

Pro daugiasluoksnius potėpius – skaidrius ir švelnius, kad galėtum galvoti, jog tai tėra tik vienas teptuko brūkštelėjimas, per lakonišką, neperkrautą kompoziciją, taisyklingai susikertant statmenai ir lenktai linijoms, kur juoda ar tamsiai mėlyna nesipeša su žalia – šiame spalvų ir linijų derinyje gali pamatyti ramybę ir pajusti nerimą. Ir tai nemažiau svarbu, negu menininkės sugebėjimas profesionaliai tapyti, neprarasti spalvos gyvybiškumo, užliejus galybę sluoksnių. „Tuo metu, kai

mano senelė gyveno drauge su mumis, jos gyvenimas sukosi aplink maldas ir rozes. Aš manau, kad jai turėtų dėkoti už duotą mums tikėjimą, kad turime sielas. Jai materialios vertybės nebuvo labai svarbu – ir aš esu dėkinga jai – tai nėra taip svarbu ir man...“

Beveik visų menininkės darbų apimtis nedidelė, greičiau juvelyriskai maža, tačiau monumentalai paveikslų kompozicija neleidžia jiems susmulkėti. Taura prisipažįsta: „...dažniausiai aš pasirenku intymią erdvę. Mažesni kūriniai ramina mane ir lyg veda panaudoti juvelyrines priemones“.

Patys vėlyviausi Tauros Underienės darbai yra naujas žingsnis menininkės kūryboje. Jie skiriasi nuo ankstyvesniųjų savo abstrakčia kompozicija ir spalvine gama, kuri yra gilesnė ir tamsesnė.

Malonu matyti kaitą menininkės darbuose, galima pajusti, kad ji yra kelyje: ieškojimų, nežinoybės ir atradimų. „Kas aš esu ir tai, kad aš tapau, priklauso nuo poreikio padaryti kažką daugiau, esant man čia...“

Nora Aušrienė

Taura Underienė

Glory, 1994
Akvarelė, 4 1/2 x 3"